

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/334647016>

'Ben ik een slecht mens?' ['Am I a bad person?']

Article · July 2019

CITATIONS

0

READS

85

1 author:

Tine Molendijk

Radboud University/NLDA

26 PUBLICATIONS 55 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Project

Moral injury among Dutch military and police personnel [View project](#)

Project

Race Matter: On the Absent Presence of Race in Forensic Identification (RaceFacelD) [View project](#)

column

TINE
MOLENDIJK

J

**'Ben ik
een slecht
mens?'**

'Je kan niet kiezen uit een mensenleven en een ander mensenleven. Dus ja, je doet het altijd fout', aldus een Dutchbat 3-veteraan, over hoe hij tijdens de val van Srebrenica probeerde te doen wat hij kon voor de mensenmassa die naar de VN-campound was gevlucht. Ook Afghanistanveteranen die ik sprak, vertelden me over kritische morele dilemma's waarmee zij geconfronteerd waren tijdens hun uitzending, over hoe zij hadden moeten kiezen tussen twee kwaden, en over de impact die dit op hen had.

Als antropoloog heb ik onderzoek gedaan naar de morele impact van uitzendervaringen, oftewel, naar morele verwonding – moral injury in het Engels. Het begrip verwijst naar de psychische schade die mensen kunnen ontwikkelen als hun morele verwachtingen en overtuigingen geweld worden aangedaan door eigen of andermans handelen, inclusief diepe gevoelens van schuld, schaamte of verraad.

Voor mijn onderzoek sprak ik tientallen veteranen die in meer of mindere mate uitzendproblematiek hadden ontwikkeld. Hun uitzending begon nooit met morele vraagstukken, maar vooral met simpelweg het in de praktijk willen brengen van de training. Maar de dingen die deze veteranen tijdens en na hun uitzending hadden meegemaakt, bleken wel degelijk morele betekenis te hebben, zoals het verliezen van

een collega, de hulpvragende blik van een kindje dat ze niet konden helpen, het thuiskomen in verbazing over de luxe waarin Nederlanders leven, het op slag agressief worden bij het opnieuw meemaken van onrecht, of de slapeloze nachten met piekeren over vragen zoals 'Heb ik wel goed gehandeld?', 'Wat had ik anders kunnen doen?' en 'Ben ik een slecht mens?' De gevoelens van schuld en schaamte die hierbij vaak speelden, leidden in sommige gevallen bovendien tot een vicieuze cirkel van afstomping, zelfisolering en agressie, die dan weer extra schuld en schaamte veroorzaakten, enzovoorts. Tegenwoordig wordt de impact van oorlog vooral begrepen als een medische aandoening: PTSS. Dat is aan de ene kant heel waardevol, omdat het de officiële erkenning en een goede behandeling van uitzendgerelateerde problematiek mogelijk maakt. Aan de andere kant trekt het de aandacht wat weg van de morele conflicten waarmee veteranen kunnen worstelen. Meer algemeen denkt men nu vaak dat alleen directe gevechtservaring tot psychische problematiek kan leiden. Dat is niet zo. Ook het maken van moeilijke keuzes met pijnlijke gevolgen kunnen iemand jarenlang blijven achtervolgen. Het begrip 'morele verwonding' wint momenteel snel aan bekendheid, en dat is niet voor niks. Moreel kritische situaties kunnen enorme impact hebben, en het lijkt belangrijk dat te erkennen.

Tine Molendijk is cultureel antropoloog met een specialisatie in militaire vraagstukken en als promovenda verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Ze rondt momenteel een interdisciplinair onderzoek af naar de morele, politieke en maatschappelijke dimensies van 'moral injury' onder veteranen van Dutchbat (Srebrenica, Bosnië) en TFU (Uruzgan, Afghanistan).